

Р. О. Спиця

Неотектоніка

НЕОТЕКТО́НІКА (від нео... і тектоніка) – розділ історичної геотектоніки, що вивчає тектонічні рухи та динамічні процеси, що відбувалися в земній корі протягом пізнього кайнозою (див. Кайнозойська ера і група) і продовжуються на сучасному етапі, а також результати їх прояву у вигляді структурних форм. Неотектон. рухи та процеси зумовили формування гол. рис сучас. рельєфу Землі. Перші уявлення про пов'язаність гірського рельєфу з рухами земної поверхні з'явилися ще в античні часи. Свідчення про рельєфоутворювал. роль швидких (сейсм.) тектон. рухів містяться в роботах Піфагора, Емпедокла, Страбона. Пізніше ці ідеї розвивали та модернізували відповідно з виникненням нових геотектон. гіпотез. Незважаючи на тривалу історію розвитку уявлень про зв'язок рельєфу з тектон. рухами земної кори, термін «Н.» для позначення рельєфоутворювал. тектон. рухів земної кори вперше запропонував 1948 рос. геолог, географ В. Обручев. 1950 рос. геолог М. Ніколаєв обґрунтував виділення неоген-четвертин. етапу активізації інтенсивності тектон. рухів як окремого новіт. (неотектон.) етапу розвитку Землі. Наприкінці 20 ст. зміна глобал. геотектон. концепції призвела до модернізації теоретико-методол. засад Н. Відповідно до сучас. геодинам. парадигми прояви новіт. і сучас. тектон. активності розглядають з позиції тектоніки плит і тектоніки плюмів, у світлі сучас. геодинаміки. Особливу увагу під час неотектон. дослідж. приділяють рельєфу, молодим деформаціям, сейсмічності, малоамплітуд. платформ. рухам та ін. Для дослідж. новіт. тектон. рухів, механізмів їх прояву та створених ними структур фахівці з Н. застосовують комплекс. підхід, що передбачає використання геол.-геофіз., геоморфол., геол., істор.-археол., біогеогр., ландшафт. методів. Сучасні рухи земної кори, їх швидкість, амплітуди, градієнти тощо вивчають за допомогою точних інструм. методів (повторні нівелювання, тріангуляції, методи косміч. геодезії). Широко застосовують методи матем. і геоінформ. аналізу та моделювання, експерим. методи. Вітчизн. школа Н. посідає чільне місце серед світ. наук. шкіл відповід. напряму. Перші дослідж. закономір. зв'язків між геол. структурою, тектон. рухами та рельєфом розпочалися на території України на поч. 20 ст. Їх результати відображені у працях К. Феофілактова, П. Тутковського, Б. Личкова, В. Різниченка, Р. Виржиківського, а також представників польс. школи Е. Ромера. 1934 (до виокремлення Н. як самост. наук. напряму) Р. Виржиківський вперше виділив новітні тектон. рухи земної кори та подав їх кількісні характеристики для тер. України. Важливе

значення для формування теор. засад і методології неотектон. дослідж. мали праці В. Бондарчука, І. Соколовського, І. Гофштейна, П. Цися, К. Геренчука, М. Волкова, В. Палієнко, В. Верховцева, Р. Спиці.

Рекомендована література

1. Бондарчук В. Г. Тектоорогения. К., 1946;
2. Николаев Н. И. Новейшая тектоника и геодинамика литосферы. Москва, 1988;
3. Трифонов В. Г. Неотектоника Евразии. Москва, 1999;
4. Корчуганова Н. И. Новейшая тектоника с основами современной геодинамики. Москва, 2007;
5. Палієнко В. П., Барщевський М. Є., Спиця Р. О. та ін. Морфоструктурно-неотектонічний аналіз території України. К., 2013.

Бібліографічний опис:

Неотектоніка / Р. О. Спиця // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-73626>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).